

ІННОВАЦІЙНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ВОЛОЩУК Лідія,
д-р. екон. наук, професорка, завідувачка
кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна
АЛМАЗРУЕЙ Сухайл Заєд Хамад Каміс,
здобувач 3-го рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна

Анотація: узагальнено нормативні засади регулювання інноваційної безпеки в системі національної економічної безпеки України, виокремлено індикатори інноваційної безпеки як аналітичні інструменти управління на рівні промислового підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, інноваційна безпека, індикатори

В умовах реалізації цілей сталого розвитку, прийнятих в Україні на законодавчому рівні, питання активізації інноваційної діяльності набувають ще більшого значення. Відтак, питання інноваційної безпеки, що безпосередньо пов'язана з інноваційною діяльністю, мають також знаходитись у колі нормативного регулювання. Визначенню місця інноваційної безпеки в системі національної та національної економічної безпеки України та узагальненню питань її нормативного регулювання присвячено дане дослідження.

Основою правового регулювання національної безпеки в Україні є Закон України «Про основи національної безпеки України» [1] та Стратегія національної безпеки України [2], яка, зокрема визначає загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки.

Слід зазначити, що викладення та класифікація загроз (як складових національної економічної безпеки) в чинних нормативних документах [1,2] та їх попередніх версіях суттєво різняться. Так, аналіз Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р., дозволяв узагальнити

такі складові у системі економічної безпеки держави: виробнича, інвестиційна, інноваційна, макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, продовольча, енергетична. В чинній Стратегії [2] відсутня простежувана класифікація складових безпеки та відповідних загроз, що ускладнює визначення місця в цій системі питань щодо інноваційної безпеки.

Втім, уявлення щодо складових національної безпеки можна отримати з Заключних положень Стратегії [2], які закріплюють перелік документів (стратегій) щодо планування у сферах національної безпеки і оборони, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації (рис.1). Відповідно до назв стратегій можна визначити й ключові складові та напрями забезпечення національної безпеки.

Стратегія національної безпеки України 2020 «Безпека людини – безпека країни»				
↓ ↓ ↓ ↓ ↓				
Стратегія воєнної безпеки України	Стратегія забезпечення державної безпеки	Стратегія економічної безпеки	Стратегія зовнішньо- політичної діяльності	Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату
Стратегія розвитку оборонно- промислового комплексу України	Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України	Стратегія енергетичної безпеки	Стратегія інформаційної безпеки	Стратегія продовольчої безпеки
Національна розвідувальна програма	Стратегія інтегрованого управління кордонами	Стратегія людського розвитку	Стратегія кібербезпеки України	Стратегія біобезпеки та біологічного захисту

Рисунок 1 – Система національної безпеки України в стратегічних документах

Звичайно, інноваційна діяльність, зокрема промислових підприємств, стосується багатьох з перелічених на рис.1 складових національної безпеки. Втім, в ієрархії управління безпекою економічна посідає вищий рівень, тоді як

інші зазвичай розглядаються як її складові та чинники. Тому, визначимо міру окреслення питань управління інноваційною діяльністю в Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [3].

Складові національної економічної безпеки визначені Стратегією [3] такі: фінансова, виробнича, зовнішньо-економічна, інноваційно-інвестиційна, макроекономічна. Така класифікація ґрунтується на положеннях Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, що дозволяє здійснювати оцінювання та моніторинг стану економічної безпеки взагалі та в розрізі її складових. Так, протягом 2010 - 2019 років стан економічної безпеки оцінювався як незадовільний із погіршенням показників практично за всіма складовими до небезпечного рівня у 2012 році та 2014 - 2015 роках [3]. Середнє значення рівня економічної безпеки за цей період становило 40% відсотків - зона рівня незадовільного стану, а у 2019 році рівень економічної безпеки становив 43%.

Як видно, інноваційно-інвестиційна безпека визначена однією з ключових складових національної економічної безпеки на рівні державних стратегічних нормативних документів. Стверджується, що стан інвестиційно-інноваційної безпеки за період 2010 - 2019 років (32% від оптимального значення) також характеризувався як небезпечний, що свідчить про неможливість забезпечити стає економічне зростання [3].

Втім, інноваційна діяльність в промисловому секторі безпосередньо впливає й на іншу ключову складову економічної безпеки - виробничу безпеку. Так, середнє значення оцінки стану виробничої безпеки за період 2010 - 2019 років становило 53%, що також засвідчує його незадовільний рівень для забезпечення основних національних економічних інтересів у виробничій сфері [3]. І звичайно, саме запровадження інноваційних технологій у виробництві має слугувати забезпеченню виробничої безпеки.

Основні виклики та загрози в сфері інноваційної та виробничої безпеки, пов'язані з інноваційною діяльністю підприємств, а також відповідні їх завдання у безпековій сфері, узагальнені в таблиці 1.

Як видно, ключові завдання у сфері інноваційної безпеки пов'язані із забезпеченням активізації інноваційної діяльності як в частині впровадження новітніх інноваційних технологій, так і в частині розроблення та виробництва інноваційної продукції.

Таблиця 1 Загрози та завдання національної інноваційної та виробничої безпеки

Виклики та загрози	Завдання
Інноваційна безпека	
<ul style="list-style-type: none"> – слабо розвинена інноваційна інфраструктура; – відсутність сприятливих умов для створення та розвитку технологічних компаній та інноваційних підприємств, стартапів; – незадовільний стан об'єктів дослідницької інфраструктури; – недостатній обсяг фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; – відсутність дієвих економічних стимулів, сприятливих умов для інноваційного оновлення виробництва, низький попит на інноваційну продукцію на внутрішньому ринку 	<ul style="list-style-type: none"> – державне супроводження впровадження розроблених в країні новітніх технологій у галузях стратегічного значення; – активізація інвестування в науково-дослідну діяльність завдяки розвитку співпраці науково-дослідного та реального секторів; – запровадження економічних стимулів та механізму підтримки вітчизняних підприємств у разі впровадження ними новітніх технологій; – створення сприятливих умов для генерування і комерціалізації завершених наукових розробок та для виробництва інноваційної продукції, надання інноваційних послуг та впровадження інноваційних технологій; – запровадження дієвих економічних механізмів стимулювання до впровадження новітніх технологій, виробництва (надання) нових або вдосконалених конкурентоспроможних видів продукції (послуг); – впровадження моделі «відкритих інновацій»
Виробнича безпека	
<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень ресурсоефективності економіки та значний рівень ресурсоемності виробництва; – невідповідність структури національної економіки сучасному технологічному розвитку, недостатня залученість країни до глобальних виробничих ланцюгів; – низький рівень запровадження новітніх технологій виробництва; – висока зношеність основних засобів в основних видах економічної діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> – пріоритетний розвиток промисловості на основі розширення ринків збуту вітчизняної промислової продукції, підвищення її конкурентоспроможності; – відновлення потенціалу високотехнологічних видів економічної діяльності у промисловості; – розвиток промислового інжинірингу та виробництва складної індустріальної техніки; – підвищення рівня ресурсоефективності економіки, зниження енерго- та ресурсоемності; – залучення інвестицій у модернізацію і розвиток високо- та середньовисокотехнологічних підприємств, розширене відтворення основних засобів

Джерело: складено авторами на засадах [3]

З метою оцінки результативності заходів у сфері забезпечення економічної безпеки визначені стратегічні цільові орієнтири. Ключові

індикатори інноваційної та виробничої безпеки, пов'язані з інноваційною діяльністю та безпекою промислового сектору наведені в таблиці 2. Серед цих нормативно визначених індикаторів можна знайти й ті, що мають слугувати окремим промисловим підприємствам в якості індикаторів ефективності управління власною інноваційною діяльністю та інноваційною безпекою.

Таблиця 2 Стратегічні цільові індикатори в сфері інноваційної безпеки

Назва індикатора	Значення по роках			Цільовий орієнтир
	2010	2015	2019	
Ступінь зносу основних засобів у промисловості, %	63	76,9	59,1	30 - 40
Частка високотехнологічної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	2,28	3,15	2,91	7 - 12
Частка доданої вартості за витратами виробництва підприємств, які належать до високотехнологічного сектору переробної промисловості, %		1,9	1,2	7
Частка доданої вартості за витратами виробництва підприємств, які належать до середньовисокотехнологічного сектору переробної промисловості, %		4,7	3,8	9,6
Частка працівників, зайнятих на підприємствах, які належать до високо- та середньовисокотехнологічних секторів переробної промисловості, %	19,4	21,2	21,5	28
Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), %	11,5	15,2	13,8	25
Частка обсягу реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг) підприємств, %	3,8	1,4	1,3	20
Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у валовому внутрішньому продукті, %	0,75	0,55	0,43	3
Місце України у рейтингу за Глобальним інноваційним індексом	61	64	47	43

Джерело: складено авторами на засадах [3]

Література:

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t182469?an=2> (дата звернення: 07.11.2023)
2. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 07.11.2023)
3. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>. (дата звернення: 07.11.2023)

Abstract: the regulatory principles of regulation of innovation safety in the system of national economic security of Ukraine are summarized, indicators of innovation safety are singled out as analytical management tools at the level of an industrial enterprise.

Keywords: economic security, innovative security, indicators

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

ВОЛОЩУК Лідія,
*д-р. екон. наук, професорка, завідувачка
кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна*

УРЯСЬЄВ Микола,
*здобувач 3-го рівня вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна*

Анотація: обґрунтовано доцільність застосування інструментів аналізу фінансової звітності для оцінки ефективності управління фінансовими потоками підприємства, запропоновано рекомендації щодо удосконалення підходів до розрахунку певних фінансових коефіцієнтів та оцінки фінансової безпеки, як однієї з результатуючих характеристик ефективності управління фінансовими потоками підприємства.

Ключові слова: фінансові потоки, фінансовий аналіз, оцінювання, управління

Поняття фінансових потоків стосовно мікрорівня управління досі є доволі дискусійним у наукових джерелах. Доволі часто їх ототожнюють з грошовими потоками. Водночас, погоджуємось з [1], що це поняття є більш ширшим і на відміну від грошового фінансовий потік може передбачати також рух, що стосується як грошових, так і негрошових операцій. Отже, це цілеспрямований рух фінансових ресурсів чи фінансових інструментів, що характеризується позитивним або негативним результатом [1].

Саме таке розуміння є підґрунтям деяких з існуючих підходів до оцінки ефективності управління фінансовими потоками, які спираються на інструментарій аналізу фінансової звітності в частині використання ключових індикаторів фінансового стану та ефективності діяльності підприємства як індикаторів ефективності управління фінансовими потоками. Вважаючи такий